

AFSCHRIJF VAN HET RAPPORT VAN HET PROVINCIAAL MUSEUM VAN DRENTHE

(Inclusief de fouten)

(sic:)

PROVINCIAAL MUSEUM VAN DRENTHE

Afdeling: Monumentenzorg

Ons Kenmerk: 666

Onderwerp Bovensmilde, Ned. Herv. Kerk; orgel

Assen, 24 Juli 1972

Aan

de Kerkvoogdij der Ned. Herv. Kerk
te BOVENSMILDE.

Ingevolge Uw verzoek heb ik het orgel in Uw kerkgebouw onderzocht, teneinde een indruk te verkrijgen van zijn waarde als monument. Door een gelukkige omstandigheid kon ik bij dit onderzoek de belangeloze steun genieten van de heer Willem Retze Talsma, organist te Amsterdam.

Het volgende is bij dit onderzoek gebleken:

De kast is in de kern te dateren op het derde kwart van de zeventiende eeuw. Dit deel van de kast is van eikenhout. Bij een latere uitbreiding, in vurenhout is het pijpveld van de middentoren verdiept (het reikte oorspronkelijk niet lager dan de kleine pijpvelen ter weerszijden) en zijn de kwartronde velden op de hoeken toegevoegd. Voorts is de kast een halve meter naar achter uitgebreid. De pijpen van de huidige middentoren zijn modern, evenals één pijp van het kwartronde veld uiterst links. De overige pijpen van deze kwartronden, zeven in getal stonden eerst in de (van onderen kortere) middentoren. Zij zijn, om in de grotere zijvelen te passen aan de voorzijde van opgesoldeerde verlengingen voorzien. De frontpijpen waren oorspronkelijk geheel verguld (!), zij zijn later met bladtin beplakt, en nog later met aluminiumverf bestreken. Op de twee bovenin geplaatste kleine veldjes na, is het gehele front sprekend.

De ornamenten aan weerszijden en boven op de kast zijn niet oorspronkelijk, evenals de ornamenten onder de middentoren en de beide spitsen. Het orgel was oorspronkelijk in een flets-roze tint geverfd, bij de uitbreiding (ter gelegenheid van de plaatsing in Uw gebouw in 1897 ?) is het geheel donkerbruin ge-"eikenhout". Het klavier en de tractuur zijn niet oorspronkelijk (1897?). De dispositie is thans als volgt:

Expression: windlossing (!)

Prestant 8': op 2 na geheel in 't front: Dateert van voor 1700, behalve de 6 laagste pijpen.

Holpijp 8' : gehamerd lood, behalve groot octaaf dat van eikenhout is. Dateert van voor 1700.

Voix celeste 8': orgelmetaal. Dateert van omstreeks 1800 is in discant feite prestant-pijpwerk

Speelfluit 4': makelij als Holpijp 8
De hoeden zijn afgedicht met zacht leer.

(PROVINCIAAL MUSEUM RAPORT, VERVOLG)

- Octaaf 2': Makelijk als voren.
- Quintfluit 3': makelijk als voren. Op de hoogste pijpen na gedekt; hoeden gedicht met zacht leer.
- Fernfluit 8': Fabriekspijpwerk zonder waarde; vermoedelijk van 1897.
- Octaaf 4': (?), registerplaatje ontbreekt): zeer divers, ten dele oud pijpwerk. Het grote octaaf bevat een Fis (oorspronkelijk F) met buitenop ingekraste geometrische labiumconstructie (een curiosum!). Dit register staat met het voorgaande op een pijpstok, die oorspronkelijk voor een mixtuur bestemd was.

Tremulant
Fluit 4 : Op dit register is geen pijpwerk aanwezig. De pijpstok is gedicht, maar oorspronkelijk voorzien van twee slessen (2 registers of splitsing in bas en discant).

De lade dateert wellicht van omstreeks 1800, en zou nog passen binnen de oorspronkelijke afmetingen van de kast. De dispositie heeft er omstreeks 1800 wellicht als volgt uitgezien:

Prestant 4' : Het materiaal van de huidige Prestant 8', verminderd met de later toegevoegde pijpen.

Holpijp 8': als thans.

Prestant 8': discant: thans Voix Ce'leste genaamd.

Gedekt Fluit 4': thans speelfluit 4 ' genaamd

Octaaf 2': als thans

Quintfluit 3': als thans

Mixtuur 3-5 sterk

Tongwerk (Trompet ?) 8' gedeeld in bas en discant.

Manuaal tot c3 (nu tot f 3)

Dit is alles een voorlopige onderstelling. Het orgel kan oorspronkelijk een rugpositief van een groter orgel, maar evenzeer een zelfstandig werk zijn geweest. Het is omstreeks 1800 van een nieuwe lade voorzien. Mogelijk omstreeks 1847 gereviseerd (enkele hoeden zijn met kranten uit dat jaar gedicht) en in 1897 wat de kast betreft vergroot, in dispositie gewijzigd, en voorzien van nieuwe tractuur en klaviatuur in Uw gebouw opgesteld.

Het instrument is, gezien de hoge pijpvoeten en de leren afdichting van de hoeden, vermoedelijk van Noord-Nederlandse makelij. De kwaliteit van het oorspronkelijke pijpwerk is zeer fraai te noemen. Ook de kast is - voor zover oorspronkelijk - van goede kwaliteit.

(PROV. MUSEUM, RAPPORT VERVOLG)

Een restauratie van Uw instrument lijkt mij daarom zeer de moeite waard. Het zal echter niet eenvoudig zijn, daarvoor thans subsidie te verwerven. Gezien de te verwachten kosten, die met een restauratie gemoeid zullen zijn (omstreeks f 60.000,-), zullen subsidies voor U, naar ik aanneem onmisbaar zijn.

Onder deze omstandigheden zou ik U dringend willen adviseren zeer behoedzaam te werk te gaan. Ik stel mij gaarne beschikbaar voor nader overleg, en zou het zeer op prijs stellen, met U ter zake van gedachten te wisselen.

Ik hoop U hiermede voorhands voldoende te hebben ingelicht.

De directeur,

(Corneille F. Jansen).